

approach will avoid contradictions between the objectives of the functional units, will enhance the transparency of activities, management flexibility and active cooperation.

1. Functional approach. Electronic resource. — Access mode: <http://univerlss.ru/index.php?choose=4&termin=289>;
2. Andersen B. Business Processes. Instruments of perfection / B. Andersen; per. with ang. S. Arynichev — Moscow: RIA «Standards and Quality», 2003. — 272 p.;
3. Bezgin K.S. Comparative analysis of process and functional approaches to enterprise management [Electronic resource] / K.S. Bezgin, IV Grishina // Bulletin of Economic Science of Ukraine. — 2009. — № 2. — P. 3–7;
4. Stadnik V.V. Theoretical and methodical approaches to the formation of a power management system for machine-building enterprises / VV Stadnik, OA Mykolyuk // Economic Space. — Dnipropetrovsk: PDABA, 2010. — № 37. — p. 248–262;
5. Freydin E.V. Investigation of control systems. 3rd IZD. / E.V. Freydin // М.: Omega-L. — 2010 — 368 pp.;
6. Sager L.Yu. Modeling and optimization of the process of management of internal communications of the enterprise: methodical approach / L.Yu. Sager // Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: Economics. — 2017. — Voip. 2. — pp. 218–222;
7. Sager L.Yu. Formation of the methodical apparatus for evaluating the effectiveness of the communication activity of the industrial enterprise [Electronic resource] / L. Yu. Sager. // Effective economy. — 2013. — № 1. — Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_39;
8. Sakharova T. Obstacles in the process of marketing communications of enterprises: causes of the emergence and ways to overcome [Electronic resource] / T. V. Sakharov, M. I. Filippov // Current problems of the economy. — 2017. — № 6. — P. 120–126.

УДК 657:006.32

Е.З. Малевський

ЩОДО БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ (ТОКЕНІВ)

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, технології блокчейн і поступове залучення в цивільний оборот токенів підтверджує нагальну необхідність їх легалізації в Україні, тому рано чи пізно виникне необхідність організації їх бухгалтерського обліку, оскільки вони за своєю економічною суттю є об'єктом майнових прав, тому відповідним фахівцям слід заздалегідь визначити порядок формування в бухгалтерському обліку інформації про цифрові знаки (токени) і зобов'язання, що виникають при розміщенні власних токенів перед власниками цих токенів, в організаціях.

The rapid development of information technology, blockade technology and the gradual involvement of tokens in the civilian circulation confirms the urgent need for their legalization in Ukraine, so sooner or later there will be a need to organize their accounting, since they are the object of property rights in their economic essence, therefore the relevant specialists should determine in advance the procedure for the formation in the accounting of information about digital signs (tokens) and obligations that arise when placing their own tokens before owners of this current ones, in organizations. Currently, insufficient attention is paid to developing the methodology of accounting for digital tokens (tokens) in Ukraine. This article attempts to fill this gap, based on the existing system of accounting in the state.

Ключові слова: цифрові активи, токени, блокчейн, зобов'язання, бухгалтерський облік, інформаційні технології

Key words: digital assets, tokens, blockade, obligations, accounting, information technologies

Відповідно до технічної складової токен (англ. Token - знак, жетон, символ) являє собою запис в розподіленому реєстрі даних (блокчейні), за допомогою якої відбувається облік інформації із застосуванням криптографічних алгоритмів, що забезпечують безпеку системи. Даним записом може враховуватися фактично будь-яка інформація.

У юридичній літературі зустрічаються різні класифікації токенів. Найбільш вдала з точки зору прикладної значущості і застосовності, на нашу думку, класифікація на вбудовані токени і маркери, забезпечені зобов'язанням [1].

Вбудовані токени — це записи про цифрові активи. Вони складають частину ядра блокчейн-системи і корисні всередині цієї системи. Як приклад вбудованих токенів можна назвати токен BTC на платформі Bitcoin і токен ETH на платформі Ethereum.

Блокчейн цих мереж не зможе працювати без таких токенів. Їх корисність полягає в тому, що вбудовані токени складають частину системи стимулювання користувачів і (або) є елементом доступу до корисних властивостей платформи.

Стимулювання користувачів здійснюється за результатами Майнінгу [2], коли користувачі за токени надають свої обчислювальні потужності. Завдяки цьому створюються нові блоки даних і тим самим підтримується функціональність блокчейн-системи.

Вбудовані токени також прийнято називати криптовалютою. Дані поняття часто ототожнюють, що тим не менш не зовсім вірно. Вбудовані токени не забезпечуються іншими ресурсами і не надають власникам будь-яких зобов'язальних прав.

Не можна змішувати поняття «токен» і «криптовалюта». Справа в тому, що технічно будь-яка криптовалюта - це токен, але не будь-який токен - це криптовалюта.

До групи забезпечених зобов'язанням включаються токени, емітент яких встановив базовий актив у вигляді договірною зобов'язання або майнового права. До найбільш поширеного типу таких токенів відносяться:

- призначені для користувача токени. Вони мають конкретне призначення. Наприклад, право скористатися програмним забезпеченням або отримати доступ до призначених для користувача платформ. Найчастіше такі маркери можна зустріти в процесі ICO [3], Коли емітент випускає їх для використання в проєкті, що розробляється або платформі;

- токени-акції. Надають власнику частку в компанії з відповідними корпоративними правами або без них. У деяких країнах (наприклад, в США) визнаються бездокументарній цінним папером;

- токени-сертифікати. Засвідчують право на матеріальне майно;

- кредитні-токени. Засвідчують виданий позику, завдяки чому власник токена має право вимагати повернення позики в майбутньому;

- ліцензійні токени. Надають власнику право на отримання доходу від використання продукту, програмного забезпечення.

Саме множинність можливих форм токена ускладнює можливість визначити його правову природу і місце серед об'єктів цивільних прав [3].

Токен не можна прирівнювати до безготівкових або електронних грошей. Їх основний функціонал полягає в використанні в якості засобу платежу.

Токени функціонально можуть мати різну спрямованість. У тому числі бути засобом платежу. Але це не єдина і не основна його функція. Найбільш близька за своєю природою до грошей криптовалюта. Однак і вона відповідно до законодавства не може розглядатися в якості засобу платежу (грошей), оскільки ринок криптовалюти в Україні на цей момент знаходиться в так званій «сірій зоні», оскільки не існує жодного нормативно-правового акту, який би визначав правила його функціонування, права і обов'язки учасників операцій з криптовалютою, норми оподаткування тощо [6-8]. І більш того, на даному етапі обсяги кріпторинку країни дуже складно визначити.

На нашу думку, стрімкий розвиток інформаційних технологій, технології блокчейн і поступове залучення в цивільний оборот токенів підтверджує нагальну необхідність їх легалізації.

В Україні рано чи пізно виникне необхідність організації бухгалтерського обліку токенів, оскільки вони за своєю економічною суттю є об'єктом майнових прав, тому відповідним фахівцям слід заздалегідь визначити порядок формування в бухгалтерському обліку інформації про цифрові знаки (токени) і зобов'язання, що виникають при розміщенні власних токенів перед власниками цих токенів, в організаціях.

Проблеми бухгалтерського обліку у даному напрямі отримали певне висвітлення в працях вчених України, серед яких треба відзначити В.В. Баби́ча, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, С.Ф. Голова, О.О. Ємця, В.І.Єфіменка, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, Я.Д. Крупку, Є.В. Мниха, А.А. Пересаду, О.М. Петрука, М.С. Пушкара, В.С. Рудницького, В.В. Сопко, Н. Ткаченко, В.Г. Швеця.

На даний час в Україні приділяється недостатньо уваги щодо розробки методики бухгалтерського обліку цифрових знаків (токенів). У даній статті робиться спроба заповнити цю прогалину, керуючись існуючою системою бухгалтерського обліку в Україні.

Насамперед, слід визначитися з первинним обліковим документом, що підтверджує здійснення господарської операції з використанням токенів. Таким може бути документ, складений одноосібно учасниками цієї операції на підставі відповідних записів у реєстрі блоків транзакцій (блокчейні), іншої розподіленої інформаційної системи або даних про операції, скоєних в системі операторів криптоплатформи або з цими операторами, а також інших джерел інформації.

Отримані організацією токени повинні прийматися до бухгалтерського обліку в залежності від способу їх отримання та передбачуваного призначення [4, 5]:

придбані для здійснення засвідчуваних токенами прав - по дебету рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» (якщо термін обігу токенів перевищує 12 місяців з дати їх розміщення), 35 «Поточні фінансові інвестиції» (якщо термін обігу токенів не перевищує 12 місяців з дати їх розміщення) і кредиту рахунків 68 «Розрахунки за іншими операціями» (субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»), 73 «Інші фінансові доходи» (субрахунок 733 «Інші доходи від фінансових операцій») та інших рахунків;

- придбані для подальшої реалізації - за дебетом рахунку 28 «Товари» та кредитом рахунків 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»;

- одержані як винагорода за надані послуги відповідно до законодавства (за винятком винагороди за верифікацію здійснення операцій в реєстрі блоків транзакцій (блокчейні) - по дебету рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» (якщо термін обігу tokenів перевищує 12 місяців з дати їх розміщення), 35 «Поточні фінансові інвестиції» (якщо термін обігу tokenів не перевищує 12 місяців з дати їх розміщення), 28 «Товари» та кредитом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»;

- що виникли (здобуті) в результаті діяльності по Майнінгу або одержані як винагорода за верифікацію здійснення операцій в реєстрі блоків транзакцій (блокчейні) - за дебетом рахунку 26 «Готова продукція» і кредитом рахунку 23 «Виробництво».

Власні токени, створені організацією для розміщення, до бухгалтерського обліку організації слід не приймати.

Вартість грошових коштів, електронних грошей, tokenів іншого виду, залучених від перших власників в результаті розміщення власних tokenів, треба відображати за дебетом рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 28 «Товари», 31 «Рахунки в банках», 35 «Поточні фінансові інвестиції» і інших рахунків і кредиту рахунків 50 «Довгострокові позики» (якщо термін обігу tokenів перевищує 12 місяців з дати їх розміщення), 60 «Короткострокові позики» (якщо термін обігу tokenів не перевищує 12 місяців з дати їх розміщення).

Сума зобов'язань, що виникають при безоплатній передачі власних tokenів, слід відображати за дебетом рахунку 84 «Інші операційні витрати» і кредиту рахунків 50 «Довгострокові позики» (якщо термін обігу tokenів перевищує 12 місяців з дати їх розміщення), 60 «Короткострокові позики» (якщо термін обігу tokenів не перевищує 12 місяців з дати їх розміщення).

Токени слід приймати до бухгалтерського обліку організації за фактичною собівартістю.

Фактичну собівартість придбаних tokenів, прийнятих до бухгалтерського обліку за рахунками 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 28 «Товари», 35 «Поточні фінансові інвестиції», слід приймати рівною вартості їх придбання (вартості обмінених на них tokenів іншого виду), збільшеною на суму операційних витрат.

Собівартість безоплатно отриманих tokenів, що враховуються на рахунках 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 28 «Товари», 35 «Поточні фінансові інвестиції», слід приймати рівною вартості, визначеної з використанням встановлених в наказі про облікову політику організації методів, що забезпечують надійну облікову оцінку tokenів, збільшеної на суму операційних витрат.

Собівартість tokenів, що виникли (видобуті) або отримані в результаті діяльності по Майнінгу, слід приймати рівною їх фактичній собівартості, що включає пов'язані із здійсненням діяльності по Майнінгу прямі витрати і змінні непрямі витрати за звітний період, що розподіляються.

Якщо в звітному періоді в результаті діяльності по Майнінгу токени не виникли (не були здобуті) або не отримані, то пов'язані з здійсненням діяльності по Майнінгу прямі витрати за звітний період і змінні непрямі витрати, що розподіляються, які враховані на рахунку 23 «Виробництво», списуються з цього рахунку в дебет рахунку 84 «Інші операційні витрати».

Порядок оцінки tokenів, які обліковуються на позабалансових рахунках 02 «Активи на відповідальному зберіганні», 024 «Товари, прийняті на комісію», треба встановлювати в наказі про облікову політику організації.

Аналітичний облік tokenів, що виникли (видобути) або отримані в результаті діяльності по Майнінгу, може вестися за обліковими цінами, обумовленими в порядку, встановленому в наказі про облікову політику організації.

Подальша облікова оцінка tokenів повинна здійснюватися на звітну дату шляхом зіставлення по кожній одиниці або групі tokenів собівартості і вартості реалізації. На величину різниці між вартістю реалізації і собівартістю, якщо остання вище вартості реалізації, створюється резерв під зниження вартості tokenів (на цей час в типовому плані рахунків не передбачено).

Суми створених резервів можуть відображатися:

- за дебетом рахунку 95 «Фінансові витрати» (субрахунок 952 «Інші фінансові витрати») і кредиту рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» (під зниження вартості tokenів, що враховуються на рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»), «Резерви під знецінення короткострокових фінансових вкладень» (під зниження вартості tokenів, що враховуються на рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції»);

- за дебетом рахунку 95 «Фінансові витрати» (субрахунок 952 «Інші фінансові витрати») і кредиту рахунку «Резерви під зниження вартості запасів» (під зниження вартості tokenів, що враховуються на рахунках 28 «Товари», 26 «Готова продукція»).

При збільшенні вартості реалізації tokenів, за якими раніше були створені резерви і залишок яких числиться на рахунках 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції», зменшення сум резервів (в межах сум створених резервів) повинен відбиватися сторнуючими записами за дебетом рахунку 95 «Фінансові витрати» (субрахунок 952 «Інші фінансові витрати») і кредиту рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 59 «Резерви під знецінення короткострокових фінансових вкладень». При цьому первісна вартість tokenів, що враховуються на рахунках 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції», за вирахуванням сум зменшених резервів, що враховуються на рахунках 14 «Довгострокові фінансові вкладення», «Резерви під знецінення короткострокових фінансових вкладень», не повинна перевищувати збільшену чисту вартість реалізації цих tokenів.

Операційні витрати, пов'язані з розміщенням власних tokenів, відображаються за дебетом рахунку 84 «Інші операційні витрати» і кредиту рахунків 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

Визнання tokenів слід припиняти у зв'язку з припиненням прав організації на отримання засвідчуваних токенами об'єктів цивільних прав.

При припиненні визнання tokenів в зв'язку з припиненням прав організації на отримання засвідчуваних токенами об'єктів цивільних прав вартість отриманих організацією активів відображається за дебетом рахунків 28 «Товари», 31 «Рахунки в банках» (субрахунки 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» і інших рахунків) і кредиту рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції». Різниця між вартістю tokenів, що значаться в бухгалтерському обліку на дату припинення їх визнання, і вартістю отриманих активів повинна відображатися на рахунках 73 «Інші фінансові доходи», 95 «Фінансові витрати» (субрахунок 952 «Інші фінансові витрати»).

При припиненні визнання токенів в зв'язку з відчуженням іншій особі первісна вартість токенів повинна відбиватися:

- за дебетом рахунку 90 «Собівартість реалізації» (субрахунок 901 «Собівартість реалізованої готової продукції») і кредиту рахунків 28 «Товари», 26 «Готова продукція»;

- за дебетом рахунку 73 «Інші фінансові доходи» і кредиту рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції».

Дохід від реалізації токенів слід відбивати:

- за дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» і кредитом рахунку 70 «Доходи від реалізації» - при реалізації токенів, що враховуються на рахунках 28 «Товари», 26 «Готова продукція»;

- за дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» і кредитом рахунку 73 «Інші фінансові доходи» - при реалізації токенів, що враховуються на рахунках 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції».

В примітках до фінансової звітності, яка складається підприємством, що здійснює господарські операції з використанням токенів, слід розкривати наступну інформацію:

- склад токенів за їх видами на кінець попереднього року і звітного періоду;

- первісну вартість токенів, показаних в бухгалтерській звітності по вартості реалізації, на кінець попереднього року і звітного періоду;

- суми резервів під зниження вартості токенів на кінець попереднього року і звітного періоду, суми створених в звітному періоді резервів під зниження вартості токенів з виділенням сум збільшення створених в попередніх періодах резервів під зниження вартості токенів, суми відновлених в звітному періоді резервів під зниження вартості токенів, обставини, що зумовили відновлення резервів під зниження вартості токенів в звітному періоді;

- суми зобов'язань, що виникли при розміщенні власних токенів перед власниками цих токенів, на кінець попереднього року і звітного періоду.

Таким чином, дані рекомендації повинні забезпечити організацію бухгалтерського обліку нового об'єкту, а саме цифрових активів (токенів).

1. *Кислый В.* Классификация и правовое положение криптоактивов [Электронный ресурс] / В.Кислый. — Режим доступа: https://zakon.ru/blog/2017/06/13/klassifikaciya_i_pravovoe_polozenie_kriptoaktivov; 2. О видах токенов на финансовом рынке, А.В.Воробей. — Промышленно-торговое право. — 2017. — № 10. — С. 22; 3. *Шорников, Д.* Еще раз о признаках объектов гражданских прав [Электронный ресурс] / Д.Шорников. — Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/esche-raz-o-priznakah-obektov-grazhdanskih-prav>; 4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства України від 30.11.99 р. № 291; 5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства України від 30.11.99 р. № 291; 6. *Груздова Т.В.* Поняття та оцінка нематеріальних активів (об'єктів інтелектуальної власності) / Т.В. Груздова // Український соціум. — 2011. — № 3. — С. 99 — 111. 7. *Проскуріна Н.М.* Проблеми та шляхи удосконалення обліку нематеріальних активів / Н.М. Проскуріна, В.В. Сьомченко, О.М. Бондаренко // Вісник Запорізького національного університету. — 2008. — № 1. — С. 115 — 119; 8. *Кузик Н.П.* Актуальні проблеми обліку та оцінки нематеріальних активів / Н.П. Кузик, О.А. Боярова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.afj.org.ua>.